İVAN ALEKSANDROVİÇ GONÇAROV

Oblomov

İletişim Yayınları, İletişim Klasikleri, 2012-2013 (2 baskı)
© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

Обломов
© Önsöz: Christine Borowec, "Time After Time:
The Temporal Ideology of Oblomov", *Slavic and East European Journal*,
cilt 38, no. 4 (Kış 1994), s. 561-573
AATSEEL of the U. S., Inc.'den izin alınarak kullanılmıştır, 1994.
© Sonsöz: Milton Ehre, "Oblomov's Dream", *Oblomov and His Creator*,
Princeton University Press, 1973.

İletişim Yayınları 1688 • İletisim Klasikleri 56
ISBN-13: 978-975-05-1788-4
© 2015 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2015, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Güneş Akkor, Emrah Serdan
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ Pavel Andreyeviç Fedotov, "Soylu Kahvaltısı", 1849-1850
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Beyza Altay, Ayla Karadağ
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İVAN ALEKSANDROVİÇ GONÇAROV

Oblomov

Обломов

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

CHRISTINE BOROWEC'İN ÖNSÖZÜ VE
MILTON EHRE'NİN SONSÖZÜYLE

iletişim

İVAN ALEKSANDROVİÇ GONÇAROV 18 Haziran 1812 tarihinde Simbirsk'te (bugünkü adıyla Ulyanovsk) geniş ve varlıklı bir tüccar ailede dünyaya geldi. Babasının babası 18. yüzyıl ortasında orduya olan hizmetleri sayesinde toprak sahibi soylu sınıfa yükselmişti; ailenin geri kalanıysa hububat ticaretiyle uğraşmıştı. Babası Aleksandr İvanoviç birkaç dönem Simbirsk'e belediye başkanlığı da yapmış saygın bir adamdı; Gonçarov'un biyografilerinde babasının dindar ve hüzünlü, annesi Avdotya Matveyevna'nın ise sert ve disiplinli olduğu yazar. Babasını erken yaşta kaybettikten sonra başlayan eğitim hayatı onu aile mesleğinden uzaklaştırarak doğuştan yeteneği olan edebiyata yakınlaştırdı. Moskova Üniversitesi'nin dilbilim fakültesine girdi ve en yakın arkadaşlarından Rus yazar Mihail Lermontov (1814-1841) ile burada tanıştı. Gonçarov'un otuz yılı aşan, pek de parlak denemeyecek bürokrasi kariyeri üç yıl sonra üniversiteden mezun olması ve St. Petersburg'a taşınmasıyla başladı. Burada samimi olduğu Maykov ailesi ve özellikle Nikolay Maykov, edebiyat çevrelerini tanımasına ve yazmaya başlamasına ön ayak oldu; ilk öyküsü "Şans Eseri Yanılgı" ailenin özel derleme kitabında çıktı. Ailenin çocukları olan Apollon (şair) ve Valeriyan'a (eleştirmen) Latince ve Rus edebiyatı dersleri veriyordu. Belinski'yle arkadaşlığı sayesinde tasarladığı üçlemenin ilk kitabı *Sıradan Bir Hikâye* (1847) ona erken gelen bir başarı kazandırdı. Rus fırkateyni Pallas'ın koramiraline özel kalemlik ettiği seyahat sırasında Uzak Doğu ve Japonya'yı gördü; St. Petersburg'a döndükten sonra izlenimlerini *Pallas Fırkateyni: Seyahat Notları* adıyla yayımladı (1858'de kitaplaştırıldı). Gonçarov yetişkinlik hayatı boyunca depresyonla ve teşhis edilmemiş zihinsel sorunlarla mücadele etti: Çağdaşı İvan Turgenyev'i (1818-1883) intihalle suçlaması da onu ileride münzevi bir hayata götürecek olan paranoyaklığının erken bir işaretiydi. "Oblomov'un Rüyası" (1849) öykü halinde yayımlandıktan on yıl sonra Gonçarov'un eklemeleriyle *Oblomov* adıyla yayımlandı (1859). Bu yıllarda devletin kurduğu sansür heyetine katıldı, ancak bu daireye hizmetleri uzun sürmedi ve 1867 yılında emekli oldu. 1869 yılında yayımlanan *Yamaç,* üçlemesinin son halkasıydı. Okurlardan gördüğü ilgiye rağmen eleştirmenlerce beğenilmediğinden Gonçarov'un edebiyattan uzaklaştığı söylenebilir: Ömrünün son yirmi yılında denemelerini ve anılarını çeşitli yerlere yazdı. 1890 yılında felç geçirdi; ertesi sonbahar yakalandığı zatürreeden sonra 24 Eylül 1891'de hayatını kaybetti. Aleksandr Nevsky Manastırı'na gömüldü, 1956 yılında külleri Volkovo Mezarlığı'na taşınmıştır. Varlığının neredeyse tamamını uşağının ölümünden sonra hamiliğini üstlendiği karısı Aleksandra Treygut ve üç çocuğuna bıraktı. Gonçarov hiçbir zaman çağdaşlarının Slavcılık-Batıcılık çatışmasına aktif olarak dahil olmadıysa da, hayalci gelenekselcilikle aşırı pragmatizm arasında varolan uçurumu kendisinde ve çevresinde görmüş ve bu konuya romanlarında çeşitli açılardan mercek tutmuştur.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER *7*

KRONOLOJİ *13*

ÖNSÖZ
TEKRAR TEKRAR: OBLOMOV'UN ZAMANA İLİŞKİN İDEOLOJİSİ / Christine Borowec *25*

Oblomov

Birinci Bölüm *41*

İkinci Bölüm *205*

Üçüncü Bölüm *365*

Dördüncü Bölüm *467*

SONSÖZ
OBLOMOV / Milton Ehre *605*

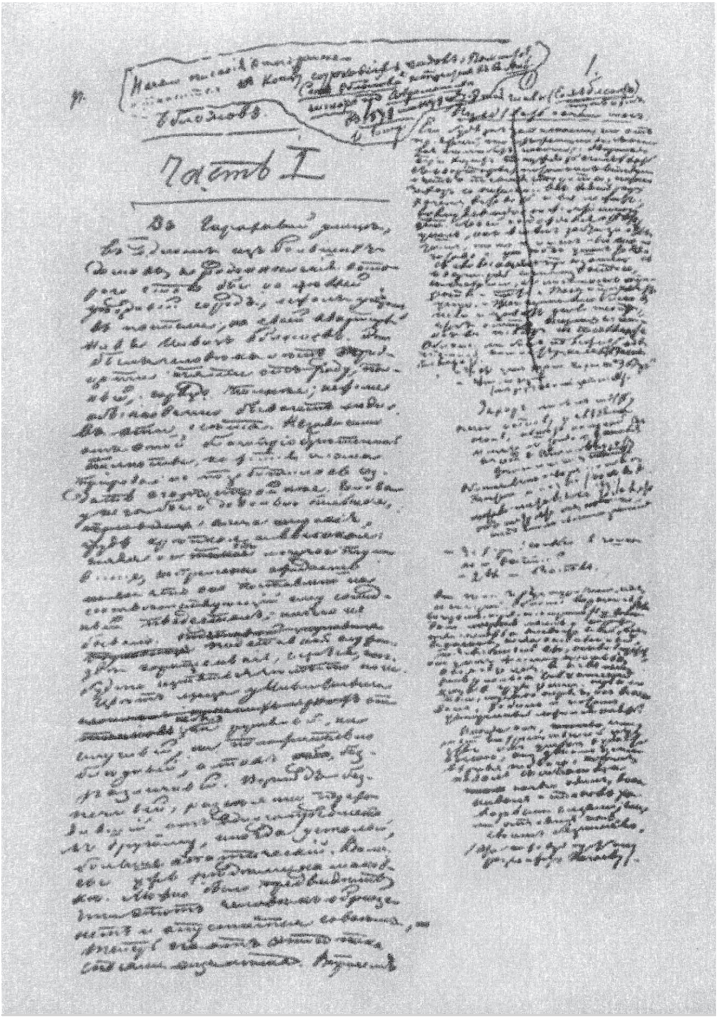

Oblomov'un elyazmasından bir sayfa.

Birinci Bölüm

I

İlya İlyiç Oblomov bir sabah, Gorohovaya Sokağı'nda, neredeyse bir taşra kasabasının nüfusu kadar kiracısı olan apartmanlardan birindeki dairesinde, yatağında uzanıyordu.

Otuz iki, otuz üç yaşlarındaydı Oblomov. Orta boyluydu. Hoş görünüşlüydü. O anda onun hiçbir şeyi umursamadığı, hiçbir şeyin onu tedirgin etmediği; koyu gri gözlerinin belirsiz bir dalgınlıkla, sürekli duvarlarda, tavanda kaygısızca dolaşıp durmakta olmasından belliydi. Yüzündeki umursamaz ifade bedenine, hatta ropdöşambrının kıvrımlarına sinmişti sanki.

Bakışı arada bir, yorgunluğa veya can sıkıntısına benzer bir ifadeyle bulutlanır gibi oluyordu. Ne var ki, yorgunluk ya da can sıkıntısı, yalnızca yüzünün değil bütün ruhunun da esas yerleşik ifadesi olan yumuşaklığı bir an olsun kovamıyordu yüzünden. Ruhu öylesine açık seçik, aydınlık parlıyordu gözlerinde, gülümseyişinde, başının ve kollarının her hareketinde... Oblomov'a ilgisizce şöyle bir bakan kimse, "İyi niyetli, saf biri olmalı!" diye geçirirdi içinden. Daha derin düşünebilen, içten biri ise onun yüzüne baktıktan sonra hoş bir duyguyla, gülümseyerek ayrılırdı yanından.

İlya İlyiç'in yüzü pembe de değildi esmer de, bütünüyle beyaz da... Belirgin bir rengi yoktu yüzünün. Oblomov'un yüzü (hareketsiz bir yaşamı olduğundan ya da temiz havaya pek çıkmadığından veya belki de her ikisinden birden), yaşına göre daha gevşekti ve belirgin bir renginin olmaması da belki bundandı. Boynunun aşırı beyazlığından, küçük ellerinin tombulluğundan, omuzlarının yuvarlaklığından anlaşıldığına göre bedeni erkekler için fazla narin olmalıydı.

Telaşlı olduğu anlarda bile hareketleri gene öyle yumuşaktı ki, her zamanki zarafeti, yorgunluğu eksik olmazdı üzerinden. Ruhundaki bir endişenin bulutu yüzüne vuracak olursa bakışı gölgelenir, alnında kırışıklar belirir, kuşku, hüzün, korku kıpırdanmaları başlar ama bu endişe hiçbir zaman belirli bir düşünce olarak orada donup kalmaz, daha çok bir niyete dönüşürdü. Bütün endişesi derin bir soluk alınca son bulur, bir gevşekliğin, uyuşukluğun içinde kaybolur giderdi.

Ev kıyafeti Oblomov'un yüzünün huzur dolu çizgilerine, yumuşak bedenine ne çok yaraşıyordu! İran kumaşından, her bakımdan gerçek Doğu işi, Avrupalılıkla en küçük ilgisi bulunmayan; püsküllü de, kadifesi de, kuşağı da olmayan, son derece geniş (öyle ki, iki Oblomov sığardı içine) bir ropdöşambr vardı üzerinde. Hiçbir zaman değişmeyen, bilinen Asya biçimi kolları bilekten başlayarak omuzlara doğru genişliyordu. Gerçi bu ropdöşambr ilk doğal parlaklığını yitirmiş, yer yer zamanın getirdiği başka cilalı parlaklıklar kazanmıştı ama gene de Doğu renklerinin parlaklığını, kumaşının sağlamlığını yansıtıyordu.

Oblomov'un gözünde bu ropdöşambrın sayısız, paha biçilmez özelliği vardı: Yumuşaktı, hafifti; üzerinde hiç hissetmiyordu onu. Sadık bir köle gibi, Oblomov'un bedeninin her hareketine boyun eğiyordu.

Oblomov rahatına, hareket özgürlüğüne düşkün olduğu için evde kravatsız, yeleksiz dolaşırdı. Terlikleri yumuşak, geniş, uzundu. Karyolasından kalkarken bakmadan ayaklarını döşemeye sarkıttığında kesinlikle hemen bulur, ayaklarına geçirirdi onları.

İlya İlyiç için yatmak, bir hasta veya uykusu gelen bir insan için olduğu gibi bir zorunluluk değildi; yorulan bir insan için olduğu gi-

bi gelip geçici bir gereksinim ya da bir tembel için olduğu gibi bir zevk de değildi... Onun için olağan bir şeydi yatmak... Evde olduğu zamanlar (genellikle evde olurdu) sürekli yatardı, hem de onu her zaman bulduğumuz, hem yatak odası hem çalışma odası hem de konuk odası olan odadan pek çıkmazdı. Ayrıca üç odası daha vardı, ama çok seyrek (belki ancak sabahları –o da her sabah değil– uşağı odasında temizlik yaptığı günler) uğrardı koltukların üzerine kılıflar geçirilmiş, pencerelerinde panjurları her zaman kapalı odalara.

İlya İlyiç'in yattığı oda ilk bakışta çok güzel döşenmiş görünüyordu. Maun bir yazı masası, ipek örtülü iki divan, üzerine doğada görülmedik hayvanlar, meyveler işi güzel bir paravan...

Pencerelerdeki perdeler ipekti. Halılar, duvarlarda birkaç tablo, bronz heykelcikler, Çin porselenleri, daha birçok güzel şey...

Ne var ki, zevk sahibi deneyimli bir insan bütün bunlara kaçamak bir bakış attığında, bunların kaçınılmaz *decorum*[1] gereği odaya konulduğunu hemen fark ederdi. Oblomov odasını döşerken yalnızca bunu düşünmüştü kuşkusuz. Bu ağır, kaba, maun sandalyeler, bu iğreti etajerler ince bir zevke göre değildi.

Divanlardan birinin arkası çökmüştü, tutkallanmış tahtalar yer yer ayrılmıştı.

Tablolarda da, vazolarda da, ıvır zıvırlarda da aynı hava vardı.

Öte yandan şunu da söylemek gerekir, odanın sahibi odasındaki her şeye pek kayıtsız, dalgın bakıyordu. Bakarken içinden şöyle soruyordu sanki kendine: "Kim getirdi bunca şeyi buraya? Kim yığdı bütün bunları?" Oblomov'un ve hatta belki ondan daha da fazla hizmetçisi Zahar'ın bu odaya karşı kayıtsızlığı yüzünden oda o kadar dağınık haldeydi ki, dikkatli bakınca odada hüküm süren boşalmışlık, özensizlik iyiden iyiye şaşırtırdı insanı.

Duvarlarda tabloların kenarlarından püskül püskül, toza doymuş örümcek ağları sarkıyordu. Aynalar bir şeyleri yansıtacak yerde, daha çok, üzerlerine, unutmamak için birtakım notlar yazmaya yarayacak kadar tozluydu.

Halılar leke içindeydi. Orada unutulup öylece kalmış bir havlu olurdu divanın üzerinde. Sabahları, masanın üzerinde akşam

1 (Lat.) Uygun, yakışır durum. Burada, görünüş anlamında kullanılmış – *Oblomov*'un 1994 baskısı dipnotu.

yemeğinden kalma bir tuzluğun, eti sıyrılmış bir kemik parçasının, ekmek kırıntılarının, kirli bir tabağın olmadığı çok seyrek görülürdü.

Masanın üzerinde o tabak olmasaydı veya karyolanın kenarına konmuş dumanı hâlâ tüten pipo ya da odanın, yatağına uzanmış sahibi olmasaydı, burasının terk edilmiş bir oda olduğu düşünülebilirdi. Her yer, her şey öylesine tozluydu, soluktu ve insan izinden öylesine yoksundu... Gerçi etajerlerin üzerinde açık kitaplar, dağınık bir gazete, yazı masasındaysa bir hokkayla divitler vardı ama kitapların açık sayfaları tozla kaplı ve sararmıştı. Uzun zamandır el sürülmedikleri belliydi. Gazete bir yıl öncesinin gazetesiydi ve hokkanın içine divit sokulacak olsa, ürkmüş bir sinek oradan vızıldayarak kaçacak gibiydi.

İlya İlyiç o sabah her zamankine göre çok daha erken, saat sekizde uyanmıştı. Çok endişeli görünüyordu. Yüzünde sırayla kâh korku, kâh keder, kâh can sıkıntısı beliriyordu. İçinde bir kavganın olduğu ama aklının bu kavgada ona henüz yardımcı olmadığı belliydi.

Olay şuydu: Dün köyünden, kâhyasından içeriği hiç de hoş olmayan bir mektup almıştı. Kâhyaların içeriği hoş olmayan mektuplarında nelerden söz ettikleri bilinen bir şeydir; ürün kötüdür, borçlar artmıştır, gelirler azalmıştır vb... Gerçi kâhya geçen yıl da, önceki yıllar da gene böyle mektuplar yazmıştı efendisine, ama bu son mektup tatsız her sürpriz gibi çok etkilemişti Oblomov'u.

Kolay mı? Ciddi birtakım önlemlerin alınmasını gerektiriyordu mektup.

Bununla birlikte, haksızlık da etmeyelim İlya İlyiç'e; bundan birkaç yıl önce kâhyadan ilk mektup geldiğinde çiftliğinin yönetimiyle ilgili ne gibi değişikliklerin yapılacağına, durumun düzelmesi için hangi önlemlerin alınacağına dair planlarını düşünmeye başlamıştı.

Yönetimle ilgili ve ekonomik birtakım önlemler almayı tasarlıyordu. Ama tasarısı olgunlaşmaktan henüz çok uzaktı. Oysa kâhyanın hoş olmayan mektupları her yıl tekrarlanıyordu, onu uyarıyordu, dolayısıyla da huzurunu kaçırıyordu. Oblomov kesin bir şeyler yapmak zorunda olduğunu hissediyordu artık.

Uyanır uyanmaz hemen yataktan kalkmaya, elini yüzünü yıkamaya, kahvaltısını yaptıktan sonra bir şeyler düşünmeye, notlar almaya, kısacası, bu konuyla gerektiği gibi ilgilenmeye niyetlendi.

Bu niyetiyle mücadele ederek yarım saat kalkmadı yataktan ama arkasından, bunu sonra, kahvaltıdan sonra da yapabileceğine, kahvaltısını da her zaman olduğu gibi yatağında yapabileceğine, ayrıca, yatarak da pekâlâ düşünebileceğine karar vermişti.

Öyle de yaptı. Kahvaltısını yaptıktan sonra yattığı yerden doğruldu, az kaldı kalkıyordu bile; terliklerine baktı, tam bir ayağını karyoladan sarkıtıyordu ki, hemen geri çekti.

O anda saat dokuz buçuğu vurmuştu. Telaşlandı İlya İlyiç. Canı sıkkın, yüksek sesle şöyle dedi:

"Sahi, bu yaptığım nedir benim? Bu kadar da olmaz yani! İşe başlamalıyım artık! Kendimi salıverirsem, o zaman..." Seslendi:

"Zahar!"

İlya İlyiç'in odasından yalnızca dar bir koridorla ayrılan bitişikteki odadan, önce zincire vurulu köpek hırlamasını andıran bir ses geldi; sonra, yüksekten atlayan birinin ayaklarını döşemeye vurmasından çıkan sesi andıran bir gürültü duyuldu. Zahar, genelde oturarak uyukladığı büyük Rus sobasının üzerinden yere atlamıştı.

Yaşlı biri girdi İlya İlyiç'in odasına. Koltuk altlarındaki yırtıklardan gömleğinin gözüktüğü uzun bir ceket ve bakır düğmeli gri bir yelek vardı üzerinde. Kafası dazlaktı ve her birinden üç sakal çıkacak kadar geniş, hafif kırlaşmış, gür favorileri vardı.

Zahar yalnızca, Tanrı'nın ona verdiği çehresini değil, köyde giydiği giysisini de değiştirmeyi hiç düşünmemişti. Üzerindekiler, köyden getirdiği giysileri gibi dikilmişti. Uzun, gri ceketiyle yeleğini seviyordu. Çünkü bu yarı uşak üniformasının uzak hatırası önemliydi onun için: Bir zamanlar, şimdi hayatta olmayan efendilerini kiliseye götürürken, konuklarını yolcu ederken hep bu kıyafet olurdu üzerinde. Bu uşak üniforması Zahar'ın hatıralarında Oblomov ailesinin parlak günlerinin tek temsilcisi olarak kalmıştı.

Yaşlı adama efendilerinin köydeki geçmiş, huzur dolu, zengin yaşamını hatırlatan başka bir şey kalmamıştı. Yaşlı efendileri ölmüş, portreleri köyde kalmıştı, belki de tavan arasında sü-

rünüyorlardı şimdi. O güzel günlerin, şanlı ailenin efsanesi çoktan unutulmaya yüz tutmuş ya da yalnızca, köyde birkaç ihtiyarın belleğinde kalmıştı. Bu nedenle gri uzun ceketi çok değerliydi Zahar için, çünkü efendisinin yüzündeki, davranışlarındaki aileden gelme soyluluğun, eski günlerin görkeminin, anne babasını hatırlatan birtakım özelliklerinin, asaletinin ve (Zahar'ın kendi kendine homurdanmasına neden olsa bile) efendilere özgü bir hakkın belirtileri olduğundan, için için saygı da duyduğu birtakım kaprislerinin izlerini taşıyordu bu uşak üniforması. Efendisinin bu çeşit kaprisleri olmasa, onun ağırlığını üzerinde nasıl hissederdi sonra? Efendisinin bu kaprisleri olmasaydı gençliğini, uzun zaman önce ayrıldığı köyünü, o soylu evi Zahar'a hatırlatacak hiçbir şey kalmazdı.

Bir zamanlar çok zengindi Oblomov ailesi; çevrede ünlüydü, ama sonra nedense yoksullaşmış, küçülmüş, yeni zenginler arasında kaybolup gitmişti. Ailenin yalnızca ak saçlı uşakları geçmişin günlerini kutsal hatıralar gibi anıyorlardı, birbirlerine anlatıyorlardı.

Zahar'ın bu uzun, gri ceketini bu kadar sevmesinin nedeni buydu işte. Favorilerini böylesine önemsemesinin nedeni de belki, çocukluğunda böyle tuhaf, aristokrat havalı favorileri olan birçok ihtiyar uşak görmüş olmasındandı.

Derin düşüncelere daldığı için Zahar'ın odaya girdiğinin uzun süre farkına varamadı İlya İlyiç. Zahar sessizce duruyordu karşısında. Neden sonra öksürdü.

"Ne var?" diye sordu İlya İlyiç.

"Beni çağırmamış mıydınız?"

Gerinerek karşılık verdi İlya İlyiç:

"Çağırdım mı? Neden çağırdım, hatırlamıyorum... Şimdilik odana git, hatırlayınca tekrar çağırırım seni."

Zahar çıktı. İlya İlyiç yatmayı, o uğursuz mektubu düşünmeyi sürdürüyordu. Aradan on beş dakika geçti. Mırıldandı kendi kendine:

"Bu kadar yatmak yeter! Kalkmalıyım artık... Ama önce kâhyanın şu mektubunu bir kez daha dikkatlice okuyayım, sonra kalkarım." Seslendi:

"Zahar!"